

5. Завданням інституціоналізації сфери надрокористування є створення за допомогою правових, економічних та адміністративних важелів такої системи державного управління фондом надр, яка б, з одного боку, забезпечувала раціональне використання надр в інтересах українського народу, а з іншого – створювала б сприятливий інвестиційний клімат, привабливий для вкладання коштів як вітчизняними, так і зарубіжними інвесторами.

6. За результатами аналізу найвпливовіших інституціональних важелів управління сферою надрокористування розроблені пропозиції щодо підвищення ефективності управління за рахунок формування та вдосконалення рентної, ліцензійної, бюджетної та митно-тарифної політики, які враховують еволюційний характер процесу розвитку мінерально-сировинної бази.

7. На думку авторів, політика держави щодо регулювання процесів відтворення вітчизняної мінерально-сировинної бази має спрямовуватися насамперед на проведення інституціональної реформи в цій сфері з метою формування нової ефективної інституційної структури управління (системи управлінських організацій та установ) і нової системи управління сферою надрокористування шляхом часткової і поступової заміни адміністративних важелів економічними, перш за все податковими та бюджетними.

Література

1. Московський О.І. Інституціональні напрями в сучасній економічній теорії / О.І. Московський // *Економічна теорія*. – 2004. – № 2. – С. 33–44.
2. Сухоруков А.І. Особливості інституціоналізації сфери надрокористування в Україні / А.І. Сухоруков, В.В. Матюха, М.Т. Мовчан // *Стратегічні пріоритети*. – 2009. – № 1(10). – С. 151–158.
3. Матюха В.В. Інституційні особливості регулювання сфери надрокористування в умовах модернізації національного господарства // В.В. Матюха / *Економіка природокористування і охорони довкілля: зб. наук. пр. / РВПС України НАН України*. – К.: РВПС України, 2008. – С. 186–193.

УДК 338 : 504

Т.Л. ОМЕЛЬЯНЕНКО

Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України

МЕХАНІЗМИ ТА ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

Доведеним фактом є безпрецедентний масштаб проблем у сфері поводження з відходами в Україні. Вони пов'язані як з великим обсягом утворення та накопичення відходів, так і з неналежною увагою до спричинених ними екологічних ризиків, маючи на увазі створення адекватних організаційно-економічних та науково-технічних передумов вирішення відповідних питань. Воно стосується як державних органів влади загалом, так і підприємств-утворювачів відходів.

Питання фінансування є першим, яке виникає у зв'язку з оцінкою незадовільного стану вирішення проблем відходів. Воно стосується як

загального обсягу фінансового забезпечення, так і джерел надходження коштів і фінансування, їх співвідношення, резервів збільшення, а також цільового використання коштів, зокрема виконання відповідних бюджетних призначень.

Порушуючи зазначені питання, ми ставимо мету дослідити ті тенденції фінансування, що склалися протягом останніх років, а також виявити конструктивні напрями змін у цій сфері, можливості зміцнення та диверсифікації джерел фінансування, зокрема розширення участі утворювачів відходів та розвиток бізнесу, що базується на відходах.

Наразі в Україні склалася система фінансування зазначеної сфери, яка включає наступні джерела:

1. Загальний фонд Державного бюджету.
2. Спеціальний фонд Державного бюджету (Державний фонд охорони навколишнього природного середовища (ДФОНПС)).
3. Місцеві бюджети (включають місцеві Фонди ОНПС).
4. Власні кошти підприємств, організацій та установ.
5. Інші джерела, які включають гранти зарубіжних фінансових установ, благодійні внески тощо.

Наказом Міністерства фінансів № 604 від 27.12.2001р. затверджено бюджетну класифікацію, яка відповідає вимогам міжнародної класифікації, розробленої статистичним відділом Організації Об'єднаних Націй. Починаючи з 2002 року, у видатках бюджету за функціональною класифікацією формується розділ "Охорона навколишнього природного середовища" (КФК 0500) [1], а в ньому – підрозділ "Запобігання та ліквідація забруднення навколишнього природного середовища (НПС)", в якому виділено програму КФК 512 "Утилізація відходів". За цією програмою з державного бюджету здійснюється регулярне фінансування сфери поводження з відходами, яке відбувається за рахунок як спеціального, так і загального фондів.

Динамічний ряд за 2004–2007 роки (табл. 1) свідчить про поступове збільшення видатків за цим напрямом з державного бюджету з 170,4 (2004 р.) до 384,9 млн. грн. (2007 р.). При цьому частка видатків на утилізацію відходів у видатках на запобігання та ліквідацію забруднення НПС також поступово збільшувалась з 23,7 до 27,4% (рис. 1).

У рамках видатків на запобігання та ліквідацію забруднення НПС частка видатків на утилізацію відходів за загальним фондом дещо зменшувалась – з 24,7 (2004 р.) до 18,6% (2007 р.), а в рамках спеціального фонду – різко збільшувалась – з 16,9 (14,8 млн. грн.) до 39,6% (231,2 млн. грн.). З 2006 року видатки із спеціального фонду Державного бюджету за абсолютними показниками починають переважати такі із загального фонду (див. табл. 1). У 2007 році їх співвідношення становило 60,1 : 39,9%.

Основним джерелом, що формує спеціальний фонд Державного бюджету, по суті **Державний фонд охорони навколишнього природного середовища (ДФОНПС)**, є платежі за забруднення НПС, включаючи платежі за розміщення відходів.

**Видатки Державного бюджету України за напрямом
"Охорона навколишнього природного середовища (НПС)",
2004–2007 роки, млн. грн.***

Код	Напрямок видатків	Затверджено	Виконано			Частка виконання, %
			усього	у тому числі		
				загальний фонд	спеціальний фонд	
2004						
500	Всього по розділу "Охорона НПС"	1009,0	895,8	746,3	149,5	88,78
510	Запобігання та ліквідація забруднення НПС	810,0	718,1	630,2	87,8	88,65
512	Утилізація відходів	182,9	170,4	155,7	14,8	93,19
	Частка видатків на утилізацію відходів, %	22,6	23,7	24,7	16,9	-
2006						
500	Всього по розділу "Охорона НПС"	1425,7	1306,9	752,0	554,9	91,7
510	Запобігання та ліквідація забруднення НПС	1136,2	1046,7	575,0	471,7	92,1
512	Утилізація відходів	301,2	259,6	70,1	189,5	86,2
	Частка видатків на утилізацію відходів, %	26,5	24,8	12,2	40,2	-
2007						
500	Всього по розділу "Охорона НПС"	1811,2	1809,1	1060,6	748,5	99,88
510	Запобігання та ліквідація забруднення НПС	1420,0	1406,4	823,1	583,3	99
512	Утилізація відходів	418,0	384,9	153,4	231,2	92,1
	Частка видатків на утилізацію відходів, %	29,4	27,4	18,6	39,6	-

* Складено автором за [1, 2, 3]

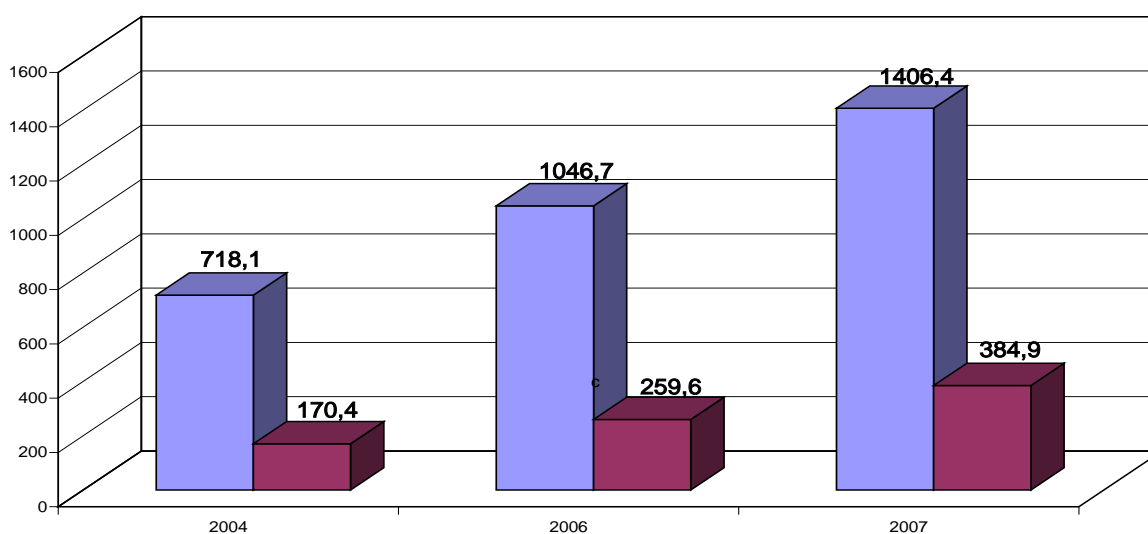

Рисунок 1. Динаміка видатків Державного бюджету України за напрямом "Запобігання та ліквідація забруднення НПС" та "Утилізація відходів", млн. грн.:

■ видатки на запобігання та ліквідацію забруднення НПС; ■ видатки на утилізацію відходів

З 2006 року розподіл зборів за забруднення НПС змінився: 65% надходжень спрямовувалось до ДФОНПС, а 35% до місцевих ФОНПС. Це збільшило обсяги надходжень до Державного ФОНПС у декілька разів.

Крім того, значно вплинуло на обсяг надходжень до Фондів ОНПС введення з 1 січня 2006 року коефіцієнта 2,737, за яким проведено індексацію зборів за забруднення НПС [4, 5]. Зазначена індексація була спрямована на ліквідацію інфляційної девальвації нормативів збору.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №1317 від 14.11.2007р., з 1 січня 2008 року передбачено щорічне урахування інфляційного чинника шляхом індексації зборів забруднення НПС [4]. При цьому збільшення надходжень коштів збору до фондів ОНПС базуватиметься на врахуванні величини індексу споживчих цін (індексу інфляції).

У складі надходжень до ФОНПС пред'явлені платежі за розміщення відходів становлять одну третину загального обсягу надходжень від зборів за забруднення НПС. За станом на 2007 рік вони дорівнювали 322,0 млн. грн., або 33,7% від обсягу пред'явлених зборів за забруднення НПС. Загальна динаміка надходження до ФОНПС за рахунок плати за розміщення відходів протягом 2000–2007 років свідчить, що частка останньої має стабільний характер при досить суттєвому зростанні абсолютного обсягу надходжень (табл. 2).

Таблиця 2

Екологічні платежі, пред'явлені установам, підприємствам та організаціям, за забруднення навколишнього природного середовища по Україні, 2000–2007 рр.*

Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Збори, млн. грн., пред'явлені за: забруднення НПС	228,8	235,0	221,9	265,0	330,6	374,6	863,5	955,7
розміщення відходів	73,6	75,1	76,3	99,4	110,1	123,0	291,8	322,0
Частка платежів за розміщення відходів у зборах за забруднення НПС, %	32,2	32,0	34,4	37,5	33,3	32,8	33,8	33,7

* Складено автором за [6]

Частка фінансування сфери поводження з відходами у складі видатків ФОНПС, починаючи з 2006 року, перевищує частку надходжень до фонду за рахунок плати за розміщення відходів (33,8 проти 40, 2% видатків за 2006 рік, та 33,7 проти 39,6% за 2007 рік), що свідчить про очевидне підвищення уваги до сфери поводження з відходами.

Державний ФОНПС є одним із найважливіших джерел цільового фінансування сфери поводження з відходами. Таке фінансування здійснюється за окремою програмою КПКВК 2401250 "Поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами". Щорічно збільшується частка видатків за зазначеною програмою в загальному обсязі видатків Державного ФОНПС (табл. 3). З 2004 до 2008 року обсяг видатків збільшився у 3,2 раза (з 21,6 до

69,2 млн. грн.), що можна розглядати як значний позитивний результат. У 2006 році фінансування за зазначеною програмою було домінуючим (58,6% від загального обсягу видатків ФОНПС).

При наявній позитивній динаміці видатків на природоохоронні заходи, у тому числі поводження з відходами, протягом останніх 5 років (2004–2008 рр.) фіксується постійне недофінансування як сфери поводження з відходами, так і взагалі всієї природоохоронної сфери (табл. 3).

Таблиця 3

**Фінансування з Державного ФОНПС за бюджетною програмою
"Поводження з відходами", 2004–2008 рр.***

Рік	Загальний обсяг видатків, млн. грн.		Фінансування за бюджетною програмою КПКВК 2401250 "Поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами"	
	затверджено	фактично	млн. грн.	від загального обсягу, %
2004	127,6	94,0	21,6	23,0
2005	98,7	28,2	10,6	37,4
2006	171,0	92,2	54,1	58,6
2008	258,1	164,0	69,2	42,2

*Складено автором за [9, 10, 11, 12]

До переліку заходів, які фінансувалися в рамках програми поводження з відходами, відноситься, зокрема, придбання спецавтотранспорту для перевезення та складування ТПВ, будівництво полігонів, знешкодження нафтопіщаної суміші, що була зібрана під час ліквідації наслідків надзвичайної ситуації в Керченській протоці, реконструкція сортувальних ліній сміттесортувального комплексу в м. Києві, проведення аналізу стану місць розміщення та обсягів накопичення ТПВ, знешкодження непридатних пестицидів та отрутохімікатів тощо.

Значна увага приділяється вивезенню та знешкодженню непридатних або заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів, хімічних засобів захисту рослин. Значну частину отрутохімікатів почали вивозити на переробку й утилізацію на заводи Німеччини та Польщі. Зазначимо, що вартість утилізації за кордоном 1 тонни непридатних пестицидів досягає 20 тис. грн. За 2004–2008 роки обсяг їх вивезення становив 1415,55 т, а якщо врахувати 2009 рік (186 т), отримаємо загалом 1601,55 т. Навіть при розрахунку вартості знешкодження за найменшим тарифом – 12 тис. грн. отримаємо обсяг витрат за 6 років 19,2 млн. грн. Це очевидне свідчення недалекоглядності стосовно створення вітчизняних об'єктів інфраструктури зі знешкодження небезпечних відходів. Додамо, що непридатні пестициди становлять лише 1% загального обсягу накопичення відходів I–III класів небезпеки.

Профінансовані заходи мають здебільшого ліквідаційний, а не попереджувальний характер, вони не є етапами досягнення стратегічних цілей у сфері поводження з відходами. Таким шляхом неможливо побудувати комплексну та стійку (сталу) систему управління поводження з відходами.

Новацією проекту Бюджету України на 2010 рік стало спрямування всіх надходжень за забруднення НПС та розміщення відходів на місцевий рівень

при нульовому надходженні до Державного фонду, що ставить під загрозу власне його існування. Таке рішення сприймається неоднозначно, адже при цьому виникає небезпека недофінансування сфери поводження з відходами. По суті, це означатиме перенесення центру ваги у фінансуванні на Державний бюджет. Зазначене не відповідає європейській практиці, де відповідне фінансування орієнтується на цільові фонди. Домінанта місцевого фінансування загалом несе ризик нестабільного і неповного фінансування сфери поводження з відходами.

Місцеві бюджети не обмежуватимуться надходженнями за рахунок ФОНПС. Вони формуються також за рахунок штрафів та платежів за порушення природоохоронного законодавства забруднення земельних ресурсів тощо. Найбільший фінансовий потенціал мають ті п'ять областей України, які формують 82,3% платежів за розміщення відходів. Але зберігається небезпека нецільового використання коштів на місцевому рівні.

Наступним джерелом фінансування сфери поводження з відходами в Україні є **власні кошти підприємств, установ та організацій**. Зазначені кошти становлять левову частку природоохоронного фінансування. До них відносяться: капітальні інвестиції, видатки на капітальний ремонт основних виробничих фондів природоохоронного призначення та поточні витрати на природоохоронні потреби.

У 2007 році у сфері поводження з відходами фактично освоєно 388,3 млн. грн. капітальних інвестицій та здійснено поточних витрат на суму 1768,9 млн. грн., або 12,6% від капітальних інвестицій та 26,8% – від поточних витрат підприємств, установ та організацій на охорону та раціональне використання природних ресурсів. Домінуюча частка інвестицій та витрат припадає на п'ять областей (табл. 4).

Таблиця 4

Капітальні інвестиції та поточні витрати підприємств, організацій, установ на поводження з відходами, 2007 р.*

Область	Капітальні інвестиції		Поточні витрати		Фактично витрачено, всього, тис. грн.
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	
Україна	388,4	100	1768,9	100	2157,2
Дніпропетровська	155,6	40,1	717,4	40,6	872,9
Донецька	56,8	14,6	354,2	20,0	411,0
Запорізька	13,0	3,3	140,0	7,9	152,9
Луганська	2,8	0,7	185,3	10,5	188,0
Миколаївська	64,8	16,7	6,3	0,4	71,1

*Складено автором за [8]

Слід зазначити, що ці області також є основними платниками зборів за розміщення відходів, кошти від яких спрямовуються до ФОНПС. Обсяг цих надходжень становить 82,3% від усіх надходжень за розміщення відходів по Україні. Вони формують також більше однієї четвертої частини (27,7%) загальних надходжень від зборів за забруднення НПС (табл. 5).

Загальні витрати підприємств, установ та організацій України на фінансування сфери поводження з відходами становили 2007 року 2157,2 млн. грн. У їх структурі переважають поточні витрати – 82% від загального обсягу. Капітальні інвестиції дорівнюють 388,4 млн. грн. У їх фінансуванні незначна частка припадає на Державний бюджет – 4,7% (18,2 млн. грн.) та місцеві бюджети – 13,9% (54,1 млн. грн.).

Таблиця 5

Частка надходжень від плати за розміщення відходів у складі зборів за забруднення навколишнього природного середовища в Україні, 2007 р.*

Область	Пред'явлено зборів за забруднення НПС, млн. грн.	У тому числі за розміщення відходів		Частка зборів за розміщення відходів областей України, %
		млн. грн.	%	
Україна	955,7	322,0	33,70	100,0
Дніпропетровська	261,0	137,2	14,36	42,62
Донецька	244,1	69,4	7,26	21,56
Луганська	78,2	25,7	2,69	7,99
Запорізька	63,3	18,1	1,90	5,63
Харківська	34,2	8,2	0,85	2,53

*Складено автором за [8]

В останні роки спостерігається поступова активізація підприємств, установ та організацій України щодо капітального інвестування в сфері поводження з відходами (рис. 2). Збільшуються номінальні та фактичні обсяги капітальних інвестицій, темпи їх зростання. За період 2003–2007 рр. номінальні обсяги капітальних інвестицій збільшились у 5,7, фактичні – у 2,4 раза. Поточні витрати теж поступово зростають, але не такими швидкими темпами. Номінальні обсяги поточних витрат зросли у 3,6, а фактичні – в 1,9 раза. Слід зауважити, що промислове виробництво за цей період підвищилося в 1,6 раза.

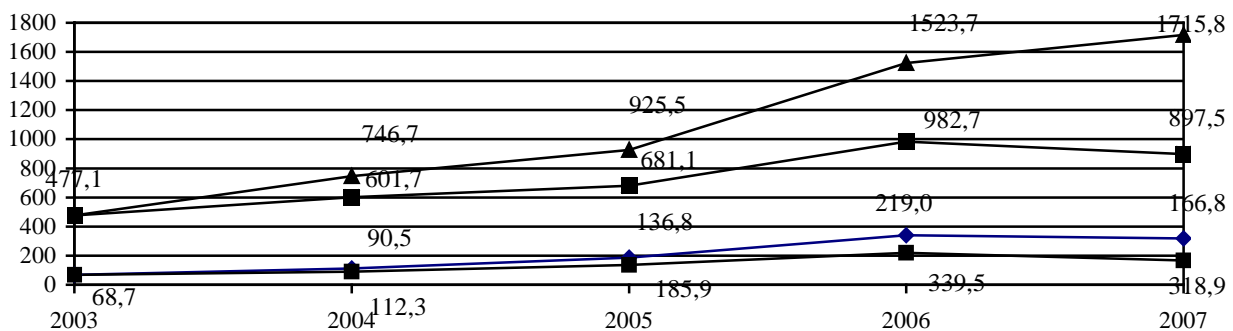

Рисунок 2. Динаміка витрат підприємств, установ та організацій на поводження з відходами, 2003-2007 роки, млн. грн. [7, 8]:

- ◆ капітальні інвестиції, номінальні;
- капітальні інвестиції, з урахуванням індексу цін виробників промислової продукції*;
- ▲ поточні витрати, номінальні;
- поточні витрати, з урахуванням індексу цін виробників промислової продукції*

* Розрахунок здійснено за кумулятивним індексом цін виробників промислової продукції, як базовий прийнято 2003 рік (за даними Держкомстату України).

Роль держави має полягати не тільки у прямому фінансуванні природоохоронних заходів, а й у стимулюванні до такої діяльності підприємств та створенні для цього відповідних умов. Одним з таких кроків стало прийняття Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження порядку використання коштів державного бюджету на здешевлення кредитів для здійснення природоохоронних заходів" № 773 від 18.08.2005 року. Також з 2005 року запроваджено нову бюджетну програму КПКВ 2401320 "Фінансова підтримка природоохоронної діяльності через механізм здешевлення кредитів комерційних банків". Кошти, передбачені цією програмою на 2005 рік, становили 16,0 млн. грн., на 2006 рік – лише 10,0, а на 2007 рік – 10,8 млн. грн., тобто вони є поки що дуже незначними.

Програмні заходи, пов'язані з вирішенням проблем відходів, фінансуються, як правило, комбіновано, урахувуючи загальний, спеціальний, місцевий бюджети та приватні кошти.

На нинішньому етапі стосовно певних видів відходів формуються окремі гілки фінансування. До таких належать, зокрема, і радіоактивні відходи.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 391 від 24.04.2009 року вводиться плата за утворення та тимчасове зберігання радіоактивних відходів. Сума збору, який справляється за їх утворення (включаючи вже накопичені), обчислюється платниками збору на основі показників виробництва електричної енергії (0,63 коп. за 1 кВт·год.), а також пропорційно обсягу та активності радіоактивних відходів, виходячи з фактичного об'єму утворених радіоактивних відходів і радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 р. [13]. Якщо виходити лише з обсягу електроенергії, виробленої атомними електростанціями 2007 року (92,5 млрд. кВт·год.), надходження лише від зборів можуть становити близько 580 млн. гривень.

Відповідні кошти мають перераховувати на спеціальний рахунок, який відкривається в Державному казначействі для обліку коштів, що надходять для формування Державного фонду поводження з радіоактивними відходами та мають постійне бюджетне призначення [13]. Порядок використання коштів фонду встановлюються Кабінетом Міністрів України. За рахунок цих коштів та інших джерел фінансується Загальнодержавна цільова екологічна програма поводження з радіоактивними відходами на 2008–2017 роки. Орієнтовний обсяг фінансування програми становить 5247,5 млн. гривень [14, 15].

Такий механізм має забезпечувати фінансування поводження з радіоактивними відходами. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України "Про нормативи, обчислення та сплату збору за забруднення навколишнього природного середовища" № 912 від 5 серпня 2009 р., Національній комісії регулювання електроенергетики рекомендується врахувати витрати на сплату при встановленні тарифу державного підприємства "НАЕК "Енергоатом" на відпуск електричної енергії [16]. Тобто поводження з радіоактивними відходами компенсуються через вартість електроенергії.

Щодо твердих побутових відходів (ТПВ) також складаються окремі додаткові джерела фінансування. За рахунок інвестиційної складової у тарифах на вивезення відходів передбачається створення цільових фондів поводження з ТПВ тощо. Мінжитлкомунгосп контролює ціни та планує фінансування, в

якому можуть передбачатися не тільки кошти державного та місцевих бюджетів, але й інші надходження. На нинішньому етапі це ускладнює отримання достатньо повної інформації щодо фінансування сфери поводження з ТПВ.

Підсумовуючи, слід зазначити, що обмеженість фінансових ресурсів є одним з найбільш вагомих факторів, що перешкоджає її ефективному вирішенню. Існуючі джерела фінансування не в змозі забезпечити належний рівень видатків для вирішення завдань сфери поводження з відходами. Значна їх частина спрямовується на усунення негативних наслідків, які виникли через недосконалість системи управління відходами. На розвиток системи поводження з відходами залишається не більше однієї третини загального обсягу видатків із усіх джерел фінансування. Механізм мобілізації коштів вимагає кардинального перегляду і диверсифікації джерел їх надходження, зокрема на формування цільових фондів, і ширшого залучення до цього процесу підприємств-утворювачів відходів. При більш ефективному управлінні фінансовими потоками та вдосконаленні системи управління можливо досягти кращих результатів у вирішенні проблем відходів.

Література

1. Проект Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2007 році. – К.: Мінприроди України, Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/cgi-bin/go?node=Dop%20p%20NPS>.
2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2006 році. – К.: Мінприроди України, Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, 2007. – 276 с.
3. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2004 році. – К.: Мінприроди України, Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, 2005. – 227с.
4. Постанова КМУ "Про внесення зміни у додаток 1 до Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору" № 626 від 21 липня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=626-2005-%EF>.
5. Постанова КМУ "Про затвердження Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору" № 303 від 1 березня 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=303-99-%EF>.
6. Статистичний щорічник України за 2007 рік. – К.: Консультант, 2008. – 571 с.
7. Міщенко В.С. Організаційно-економічний механізм поводження з відходами в Україні та шляхи його вдосконалення / В.С. Міщенко, Г.П. Виговська. – К.: Наукова думка, 2009. – 294 с.
8. Довкілля України у 2007 році: стат. зб. – К.: Держкомстат України, 2008. – 234 с.
9. Звіт Міністерства охорони навколишнього природного середовища України "Про витрачання коштів Державного бюджету України у 2004 році" // Урядовий кур'єр. – 2005. – № 70 (15 квіт.). – С. 13.
10. Звіт Міністерства охорони навколишнього природного середовища України "Про витрачання коштів Державного бюджету України у 2005 році" // Урядовий кур'єр. – 2006. – № 78 (22 квіт.). – С. 12.
11. Звіт Міністерства охорони навколишнього природного середовища України "Про витрачання коштів Державного бюджету України у 2004 році" // Урядовий кур'єр. – 2007. – № 73 (24 квіт.). – С. 12.
12. Звіт Міністерства охорони навколишнього природного середовища України "Про витрачання коштів Державного бюджету України у 2008 році" // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 78 (30 квіт.). – С. 15.

13. Постанова КМУ "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України № 303 від 1 березня 1999 р." № 39 від 24 квітня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=391-2009-%EF>.

14. Закон України "Про Загальнодержавну цільову екологічну програму поводження з радіоактивними відходами" від 17 вересня 2008 року № 516-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=516-17>.

15. Закон України "Про поводження з радіоактивними відходами" № 255/95-ВР від 30.06.1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=255%2F95-%E2%F0>.

16. Постанова КМУ "Про нормативи, обчислення та сплату збору за забруднення НПС" № 912 від 5 серпня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=912-2009-%EF>.

УДК 330.15.003.12:504.062

А.В. ПРОКІП

Національний лісотехнічний університет України

МЕТОДОЛОГІЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАМІЩЕННЯ ПАЛИВНИХ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ

Стрімке зростання кількості населення та промисловий розвиток сприяли збільшенню енергоспоживання і використання невідновлюваних енергоресурсів, масове споживання яких мало негативні наслідки для довкілля. Загроза вичерпання невідновлюваних енергоресурсів та зростання антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище від їх використання привернули увагу до нових енергоресурсів, які б були більш надійними. Важливим джерелом енергії сьогодні можуть стати відновлювані енергоресурси, зважаючи на їх потенціал та еколого-економічні характеристики використання. Значною проблемою, яка постає при заміщенні паливних енергоресурсів (наприклад, невідновлюваних біологічно відновлюваними), є оцінка ефективності такого заміщення.

Науковий розвиток, спрямований на пошук та використання відновлюваних ресурсів у певній країні чи регіоні, безпосередньо визначається забезпеченістю невідновлюваними енергоресурсами. Зокрема, у СРСР, зважаючи на одні з найбільших запасів у світі газу, вугілля та нафти, проблема пошуку нових енергоресурсів не стояла настільки гостро, як в європейських країнах, а питання захисту довкілля було другорядним порівняно з потребами нарощування промислового виробництва. Відповідно і поступ науки в цьому напрямі не був інтенсивним. Увага науковців СРСР була звернута до використання невідновлюваних енергоресурсів лише в середині 1980-х років, коли європейські країни вже активно застосовували відновлювану енергетику.

Багатьох науковців цікавили проблеми використання енергоресурсів, проте наукові розробки переважно пов'язувалися з особливістю застосування різних енергоресурсів та оцінкою їх енергетичного потенціалу для забезпечення